

molt , se li ha donat lo privilegi , li ha posat la ma desobre .

IV. Què moltas *sinalefas* nos deuen tamdoch usar en la escriptura , y axí no escriurém : *s'ha stat tot lo dia aquí* , sino *s'ha estat* , y millor se ha estat ; no escriurém ; *en la lley s'estatueix* , *s'estigué* de eixir en públich , sino , *s'estatueix* , *s'estigué* , ó *se estatueix* , *se estigué* .

V. Què las *sinalefas* de la preposició *de* , unas están en us en la escriptura , altres no . Están en us per exemple : quina pessa , si fos *d'or* : es un sach *d'osso* : qui la mort *d'altre* espera la seva hi va primera : son figas *d'altre* paner : si tens de pendrer consell , prenlo sempre *d'home* vell . No estan , en us per exemple : un diner de mal cinch sous *d'emplastre* : l'art *d'endevinar* las cosas : lo coronaren *d'espinas* ; sino de *endevinar* , *de espinas* .

PROSÓDIA.

La prosòdia es aquella part de la gràmàtica , que ensenya la pronunciació , senyala los accents y la quantitat de las síllabas . Per pronunciació se enten expressar las paraulas ab lo sò y accent , que

correspon . Lo accent es lo sò natural de la veu humana . La quantitat es lo temps , que se emplea en la pronunciació de una síllaba .

Pronunciació .

Una paraula pot tenir un sò solament , com : *sí* , *no* , *rey* ; ó diferents , com : *a-mor* , *quen té dos* ; *vo-lun-tat* , *quen té tres* ; *con-va-le-cent* , *quen té quatre* ; *do-mes-ti-ca-ble* , *quen té cinch* ; *pe-ne-tra-bi-li-tat* , *quen té sis* ; *sin-gu-la-ri-si-ma-ment* , *quen té set* ; *par-ti-cu-la-ri-si-ma-ment* , *quen té vuyt* , &c. Estos sons se anomenan síllabas , y estas se divideixan en últimas , penúltimas , antepenúltimas , contántlas desde la quantitat aguda . Los diphongos no forman mes que un sò , com en *au-thor* , *deu-te* , *ciu-tat* , *cóu-rer* .

Lo sò de las vocals pot ser clar ó fosch , com se nota en las vocals *e* y *o* , per exemple en estas veus *xo* , *sou* , *deu* , *te* , segons lo que significan , ó expresan . La veu *xo* , si se pronuncia clara ú oberta , serveix pera fer parar los burros , dihent *xó* ; y si se pronuncia fosca ó muda , serveix pera esquivar ó apartar las gallinas , dient *xò* , *xó* . La veu *sou* , si se pronuncia clara ú oberta , expressa

un seu moneda, que son dotse diners; y si se pronuncia fosca ó muda, es del verb ser, axí dihem: vosaltres sou homes de bè. La veu deu á vegadas se pronuncia clara ú oberta, com: ell deu molts diners; y á vegadas se pronuncia fosca ó muda, com: Deu meu! Axí mateix la veu te, que si es pronom, se pronuncia clara ú oberta, com: té amo y estimo; y si es del verb tenir, se pronuncia fosca ó muda, com: tè los diners, que has guanyat. De manera que la modulació, suavitat, armonia y varietat de la veu del home, si bè se considera, es un continuo cant, com lo dels aucells; puix, baixant y pujant la veu formam diferents tons. En efecte, quant nos admiram, exclamam ó manifestam pena, enfado, temor, dolor, goig, alegria, ó pronunciant una sílaba fosca ó clara, breu ó llarga fem varias mudanças de tò; però, no ho advertim, perque no param la atenció en nosaltres mateixos. Ha posat lo Criador la harmonia, suavitat y varietat en nostras veus, peraque lo alabem ab gust y plae de nostrers cors.

Quantitat de las vocals.

Las lletras vocals unas vegadas son llargas y otras son breus. La vocal que es breu se pronuncia ab un temps, com la a final de casa; si es llarga se pronuncia ab dos temps, com la a final de paysá.

La a final es llarga per exemple en estas diccions: cathalá, ciutadá, hermitá, escribá, capitá, escolá, &c.; y es breu en estas: escombra, barra, bomba, casa, camisa, espasa, &c.

La e final es llarga en café, canapé, terraplé, rapé, sisé, seté, vinté, &c.; y es breu en benigne, defecte, colse, deleyte, delicte, delme, &c.

La i final es llarga en jardi, colomí, corbatí, gessami, caputxi, carmesí, clarí, escorpi, faldallí, ratoli, &c.; y es breu en consili, deliri, despreci, estudi, auxili, bigoti, martiri, &c.

La o final es llarga en ablució, ciurb, carretó, devoció, batalló, restitució, &c. y es breu en destino, impio, carro, alivio, bobo, bellaco, &c.

La u final casi sempre es llarga, com en bridecú, comú, ningú, dejú, algú,

quiscú , &c. menos en *impetu* y *ritu*, que son breus.

Los acabats en *ia* uns tenen la penúltima llarga y altres breus. La tenen llarga *alegria*, *economia*, *cobardia*, *sangria*, *confraria*, *sabiduria*, &c. La tenen breu *academia*, *blasfemia*, *audacia*, *iglesia*, *constancia*, *duricia*, &c.

Los acabats en *os* uns tenen la última vocal llarga, com: *portentós*, *amorós*, *dolorós*, *dublós*, *copiós*, *borrascós*, y altres la tenen breu, majorment los plurals, com: *polvos*, *polsos*, *domassos*, *poros*, &c.

La vocal antes de dos consonants es llarga per posició, com en *tinta*, *fústa*, *pàrra*, *sàstre*.

Los vocables, que terminan en consonant tenen llarga la última vocal, com: *amistat*, *dolr*, *ardit*, *compás*, *virtud*, *corál*, *amór*; menos alguns, com: *angel*, *datil*, *esteril*, *facil*, *fertit*, *docil*, *marmol*, *consul*, *dictamen*, *ambar*, *nectar*, *cadaver*, *martir*, *caracter* y altres.

Los acabats en *io* tenen la última vocal llarga, com: *admiració*, *oració*, *unió*, *contemplació*, menos *envio*, *desvio*, *confio*, y totas las primeras personas del present de indicatiu, que terminan en *io*.

Accent.

Lo accent en nostra llengua se pren per la pronunciació llarga de una vocal. Anomenam també accents á unes vírgulas, que collocam sobre las vocals, pera distingir las llargas de las breus, las foscas de las claras ú obertas.

Estos accents ó vírgulas son de tres maneras, *agút*, *grave* y *circunflexò*. Lo agút se senyala axí ('), lo grave al contrari (˘), y lo circunflexò de esta manera (^).

Quant lo sò de la sílaba es clar ú obert se senyala ab lo accent agút, y quant es fosch se senyala ab lo accent grave, com se veu en aquest exemple: *Mes val un tè*, que dos té daré.

Lo accent circunflexò se usa, quant la lletra pert la sua pronunciació, y á les horas se posa dit accent sobre la vocal, ques segueix, com en *proxim*, *complexib*, en que la x pren la força de c s.

La sílaba llarga se senyala també ab lo accent agút, com *allá*, *café*, *amaré*. La sílaba breu no se accentua.

Se accentuan en los verbs los prete-

rits imperfets de indicatiu de la segona y tercera conjugació , com : *temia*, *cumplia*; los preterits perfets de indicatiu y subjunctiu , com : *amí*, *temí*, *cumplí*, *amás*, *temés*, *cumplís*; lo futur de indicatiu y la veu *ria* del imperfet del subjunctiu , com : *amaré*, *temeré*, *cumpliré*, *amaría*, *temeria*, *cumpliría*.

Ultimament se accentuan algunas paraulas per necessitat ó pera distingirlas de altres , com : *está* verb de *esta* pronom ; *suplica* verb de *súplica* nom. Altres accentuan los impressors per us , com : *hóme*, *vérge*, *màrtir* ; mes si bè se considera , totas las paraulas se haurían de accentuar , porque totas tenen una vocal llarga , y axó seria molt embrassós. Axí bastarà posar accent conforme al sò de la veu , ó segons la pronunciació ho requireix , ó bè , quant se déu evitar la amfibologia de dos veus.

Los monossillabos , encaraque son llargs per naturalesa , no se accentuan , com : *pa*, *vi*, *hey*, *creu*. Sols se accentuan las preposicions y conjuncions *á*, *é*, *ò*, *ú* , pera distingirles de quant nou son. Per la mateixa raó se accentua *sé* del verb *saber* , pera distingirlo de *se* pronom : *si* , quant es pronom ó adverbi afirmatiu , pera dis-

tingirlo de *si* conjunció : *té* , quant es del verb *tenir* , pera distingirlo de *ts* pronom.

Algunas vegadas es llarga la última vocal , com en *allá*, *café*, *rubi* ; altres vegadas la penúltima , com en *árbre*, *vérge*, *màrtir* ; y en altres la antepenúltima , com en *ánimo*, *célebre*, *cándido* , y estos se anomenan esdruxuls.

C O N C L U S I Ó .

Se ha vist ja en esta gramàtica , quan entera y perfecta es la llengua cathalana en totas sas parts , las terminacions varias y agradables , la ortografia regular y la prosòdia constànt. Ara en la poesia , veurém , quan copiosa es , quan eloquent. Veurém , que las suas paraulas son expressivas , las frases enèrgicas ; que es afectuosa pera lo patetich , grave pera lo serio , festiva , jocosa , lacónica y sonora ; y que no li falta dulçura , número , grandesa y magestat. Deixo per antigas las poesías de Ausies March tan celebradas , y me contentaré en dar una petita mostra de algunas del estil corrent. No crech que sem tinga axó á superfluitat , dema-

sia ó excés en una gramàtica , en que
es precisa la brevedat ; perque

Totas las nacions anhelan
embellir y propagar
aquellea natural llengua,
que la *fortuna's* ha dat.

*QUARTETAS del romans de la soledad de
D. Vicens García.*

O ! ben haja *quit'* parí ,
soledad , ditxosa en tot !
Defensa no coneぐuda ,
segur y regalat port.
Fortalesa inexpugnable
contra las persecucions ,
blanch ahont tiran los sabis ,
y á fe que te acertan pochs.
Confesso , *quist'* acertí ,
ques' venturosa ma sort ,
y que descanso ab bonansa
de las borrhascas del mon.

Se notan de lletra cursiva las *sinèresis* y
sinallefas pera confirmació del antecedent tractat
de las figures ortogràficas.

Quant la aurora blanca illustra
lo cel ab son blanch y roig ,
y las tenebras desterra
lo pur y matiner sol ,
Entran los raigs per las portas ,
y ab lo resplendent calor
me fan llum , pera *quem'vsta* ,
deixant los calents llansols .

La desvetllada oreneta ,
ab repetidas cansons ,
me canta , sense cansarse ,
de *Teréo l' cas atrós*.

La pintada carderola ,
puix tè llengua , conta tot
lo *ques'* dibuixa sens ella
en lo brodat mocadór .

La calandria xarradora
regositja al dia nou .

La cugullada ab montera
lo festeja ab cants y vols .

La perdiueta escotxeja ;
yl' francolí saborós
me diu , que culle peretas ,
tancant ulls y obrint lo coll .

La pòch logrera guaitleta
vuit per vuit baratar vol ;
y la tortoleta vindra
plora sos passats amors .

Canta lo passarell pardo ,

(218)

y lo groguét verderol,
y lo cruxidell ferestech
va disparant com un trò.
Ab esta *musica m'* vesto,
y encontinent veig las flores
plateadas de aljofàr,
que causa aurora ab son plòr.
Considero la abelleta,
que va xupant las mil flors,
pera donarme , quant vulla
la mel , cera y panal dols.
Prench exemple en la formiga;
y alabant si prevenció,
miro per mas grangerías,
ques' de sabis consell bo.
Cassó despés á vegadas
ab vesch los simples moxóns;
las perdis ab gòs de mostra,
y ab perdíu lo perdigot.
Ab llasos y ab escopeta,
los grassetes y bovents torts,
que cantant entre las vinyas,
me estan avisant hont son.
Per las matas y garrigas
lo cunillet saltadór,
la llebra en son llit de grama,
tan tímida , quan velós.
Quant estas cosas me cansan
en lo mitg de la calór,

(219)

m'assento devall un arbre,
quem' serveix de girasol.
Vaigmen' á la tarde , a voltas,
al fertil riu caudalós,
á pescar ab canya y ploma,
filat , cordas y bertrols.
Pesco barbs , que semblan plata,
lo un xich , l'altre mes gros;
la truyta llisa y pintada;
la madrilla plena d'ous.
Y ab sos forats la llamprea,
sens espina y sense os ;
las anguilas , que s'esmunyen,
com solen las ocasions.
Tornomen' al vespre á casa,
hont sopo sens avalot,
en lo estiu al ras y fresca ,
en lo ivern propet al foch.
Vaigmen' al llit , quant n'agrada;
y al cant dels grills saltadors
dona l' contrapunt bonico
lo enamorat rossinyol.
Ab la llanesa sensilla ,
passo la nit sens rumor,
y lo sossegat silenci
me guarda la dolça son.
O , que vida regalada !
O , que so estat venturós !
Prego á Déu , que ma desditxa

nom' trague may de aquest lloch;
Nom' persuadescan los nats
ab sofísticas rahons,
que represente altra volta
en la comedia del mon.

Jacabi mon personatge;
y puix despullat me trob',
isca á fer lo simple un altre,
que, á fe, que jo l'he fet prou.
La mes alta sabiesa
aprench en ton faristol,
soledat, puix ja ton llibre
me ofereix cel, terra y sol.

Algunes DECIMAS de las que lo Illm. se-
nyor Fr. Dn. Agustí Eura del Orde de
san Agustí, Bisbe de Orense, compongué
pera consol dels que senten lo haver
de morir.

Al morir es tan injust,
y tan superfluo lo espant,
que, segons l'*Esperit Sant*,
morir es cosa de gust.
Quant mor y acaba lo just,
dulcissimamente se adorm;
lo lance fatal y enorm

de Lazaro'n dará fe;
puix, Christo en sa mort digué:
nostre amich Lazaro dorm.

Tems tal volta l'*horrorós*
de la corrupció forçosa?
Puix, mira, tampoch es cosa
pera ferte estar medrós.
No *ser'corromp* dins del cos
cada dia lo aliment?
Puix, si ara sensiblement
se podreix sens molestarte,
que pena podrá donarte,
quant no tingas sentiment?

¿ Te horrorisas é impacientes,
per quel's cuchs te han de menjar?
De una miseria vulgar
te queixas y te lamentas?
Quants dins ton cos *n'alimentas*
de ta propria sanch impura?
Job en la sacra Escriptura,
en sas desgracias mes grans,
dona tracte de germans
als cuchs y á la podridura.

¿ No sabs, que Christo ensenyá,
que enterrada la llavor,
si *no'podreix*, y no mor,
no fructifica lo gra?
Llavor es lo cos humá
sembrada en bona sahó,

(222)

que de la corrupció,
renovántse ab bisarría,
fructificará en lo dia
de la resurrecció.

Si fos ta desgracia igual
á la de un brut y una flor,
que quant moren , també mor
l'anima material :
Podría saberte mal
la mort fatal á las horas;
pero , tu , ó home , no ignoras,
que *l'anima* no fineix,
antes quant del cos parteix,
logra notables milloras.

Alsa la imaginació,
y mira , que no es aquí,
sino en lo Empireo , lo si
de l'hermosa recreació.
La nostra conversació
al cel está dirigida.
Esta dítxosa partida
not'dén costar ni un suspir ;
puix, millor , que no morir,
ve ser , commutar la vida.

¿ Qui pot estar trist lo dia
que ix llibre d'una presó ?
Qui al pendrer possessió
de la herencia , que apetia ?
Qui ha tingut melancolia

(223)

lo dia de sa victoria ?
Qui al fecundar la memoria
de la Benaventuransa ?
Y qui lo dia que alcança
una corona de gloria ?
O dia alegre y felís !
O ditxosíssim instant ,
en que entraré triomfant
las portas del paradís !
O venturós passadís .
á tanta felicitat !
Ahont queda verificat ,
que lo dia de la mort
es dia de millor sort ,
quel' de la nativitat .

Algunas OCTAVAS del mateix Illm. á la
vista de un esqueleto ó de una
calavera.

Vingal discurs á fer anatomía
mental d'aquesta horrenda calavera .
Note l' numero , l'orde y simetria
dels ossos , que s'observan dins sa esfera .
Esta màquina , que alta subsistia ,
de dos cents y cinch ossos consta entera ;

multiplicántlos Dèu, pera ensenyarte,
quant deus, pera adorarlo, doblegarte.

Qui hauria mai pensat, que una fatxada,
tan hermosa , gallarda y placentera,
una carn, tan purpurea y encarnada,
tapás questa horrenda calavera?
Aquella pell sutil y delicada
un sach d'osso propriament era.
Ah ! humana bellesa , si se apura,
i quant superficial es ta hermosura!

Aquí jauben las camas , que esforssadas
ser eternas coluïnnas presumífas;
mes ja veus , que caygudas o trencadas,
sobre debils puntals te sostenías.
O patent desengany ! quan mal fundadas
se elevan las humanas fantasías !
Puix , nostra vida , mal assegurada,
fàbrica es solament apuntalada.

Ea ! vil appetit , que desitjavas
aquella elegant especie hermosa,
aqui tens ara lo que anhelavas ,
toca , besa , adora , abrassa , gosa.
Puix , alló , que á las horas luxúriavas ,
era axó , que ara veus , y no altra cosa,
sens faltarli á la essència , que tenia ,
sino un vel sutilissim , que n'ubrà.

Aquí , per últim , en poch lloch hi havia
un mon petit y abreviat ; y ara
ja no es mon , ni petit , sino que sia

un mon finat en foch. Mira , repara
las cendras , que est cadaver vuy en dia
casi calentas tè dessota encara ,
que per major oprobri y vilipendi
son las reliquias del passat incendi.

Algunas otras del mateix author á la vista de una sepultura.

Esta es , mortal , ta propria solar casa ,
sos ambits est forat , portal la llosa ,
reumatich lo terreno , humil la basa ,
lo sostre baix y la paret mocosa ,
estret y curt lo lloch , la quadra rasa ,
sens adornos , obscura y horrorosa .
Mirala be , mortal , que deus mirarla ,
casa , que tant de temps has de habitarla .

No adornan sas parets flamenchs tapissos ,
brocadellos , blandons , miralls , arquillas ,
escaparatas , láminas , pahíssos ,
escriptoris , bufets , bahuls , camillas ,
estrados , tafetans , tapetes , tissos ,
çatifas , salamons , brasers , ni sillas ,
que en aquest fatal lloch , obscur y opaco ,
victoriosa la mort ho doná á saco .

Que aprofitan miralls á qui no mira ?
Dorats brasers á qui pot sèr se abrasa ?

Ahont sols si jau no es menester cadira,
al que no se alsa es per demes la basa.
De que serveixen al que no respira
los adornos superfluos de una casa?
Si lo lloch , ahont l'home se soterra ,
es menos vil , quant mes cubert de terra.

Esta es del poderós la justa mida,
tota sa authoritat de aquí no passa.
La mes hermosa , ó se sepulta en vida ,
ó ensenya aquí sa rústica filassa.
La sciencia vana y presumida
aquis' conclou , s'enreda y s'embarassa ;
y de aquí solament se pot comprender ,
que es saberse salvar , saberse entender .

Entre pudrits cadavers y horrorosos
deixarán ta pesada corpulencia .
Matalassos serán los altres cossos ,
sobre'l's quals farás llarga permanencia ,
fins que portant difunts mes asquerosos ,
entre aquella horrorosa concurrencia ,
retirantse y mesclántse calaveras ,
las últimas traurán á las primeras . (*)

(*) Las Décimas del Illm. Eura son 40 , y
las Octavas 80 , de un mateix assumptu . Hauria
estat molt difús trasladarlas totas , y encara
tal vegada me hauré excedit en sentir de
alguns .

SOLILOQUI de Caifás á la mort de Jesu-
christ , Senyor nostre , per lo D. D. Ig-
nasi Ferreras .

¿ Que pretens , agitada fantasia ,
que vaga , perturbada y pesarosa
formidables idéas me presentas ,
y l'ánimo y sentits tots m'alborotas ?

La nit , que ab sa quietut al descans brinda ,
funestas inquietuts me causa y dona ,
perturbántmel descans ab mil fantasmas ,
y horribles visions de negras sombras .

Lo llit , que per alivio de fatigas
ab lo tou matalás de finas plomas
la dolça son deuria conciliarme ,
es pera mi catasti fatigosa .

Los oprobris y mort d'eix Nasareno
estas ansias me causan horrorosas ,
d'inich , injust y maliciós m'acusan ,
y tristos precipicis me proposan .

Acusa la innocencia ma malicia ,
sa mansuetut á mon furor s'oposa ,
sa doctrina confon mas ignorancias ,
y sa sensillés m'authoritat mofa .

Los escarnis á ells fets en mi recauhens ,
lo cervell me traspassa sa corona ,

la creu pesada abruma mas espatllas,
los açots rigurosos me deshonran,
los claus de peus y mans contra mi s'giran,
clavàntme l'cor en creu la mes penosa;
yl' bot del ferro de la dura llansa
iras, horrors y confusions aborta,

La sanch per tantas llagas derramada
del llibre de la vida apar quem'borra,
y al estrepit fatal d'un terramoto
la terra bocarons profunds obra.
No trobo puesto, en que los peus afirme,
engullintme sas grutas horrorosas,
que de mi malecontentas y sufridas
me llansan, me vomitan, y aquim' tornan:
dins d'ellas emperò d'una vegada
me deixan sepultat mas malas obras.

Entre aquestas visions la fantasia,
que era lo Nasareno, me proposa,
lo verdader Messias, y me aumenta
ab aquest pensament mes las congoixas. (*)

(*) Altras poesias de dit author podria trasladar aquí en obsequi de la llengua cathalana; pero será facil á qualsevol lo llegirlas en lo impres de las festas de la canonisació del B. Simon de Roxas dels PP. Trinitaris calssats de Barcelona; y en especial la cansó pag. 8, las liras pag. 26, lo romans pag. 27, la cansó pag. 30, y lo soneto y octava pag. 31.

ENDETIXAS del canonge D. Joseph Romague-ra al Arch iris.

Iris de la esfera,
florit orisont,
emulo de Cloris
meteoro ayros.

Del compás de Febo
paralelo en flor
es de la bonansa
triumfo y blasó.

Al ayqua en diluvi
templa sos colors,
de l'ira celeste
fiador hermos.

Los nubols esmalta,
pinta sas regions,
rua de matisos,
guirnalda de flors.

Si de arch blasona,
es traste de amor;
mes, ventlo sens fletxa
ningul' tem arpó.

Sols viu á la llum,
y á son ardor mor,
fenix, que renaix
ab los raigs del sol.

Ara donchs ¿no tenen estas poesías tota
proprietat, estro y elegancia? Son sas
veus aspresa, rudas é incultas? Expressará
altra llengua ab mes puresa y energía sos
sentiments? En fi en estas poesías se en-
contra resumida la gramática, la dicció
pura, la sintaxis regular y arreglada, y las
sinéresis 6 contraccions, que es lo que me he
propositat demostrar en esta obra; de manera
que no hi ha necessitat de altra ensenyansa
mes clara.